

บทที่ 6

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพฤติกรรมของควาญช้างทั้งควาญไทยและควาญกะเหรี่ยง จาก 3 สถานที่นั้น ควาญไทยส่วนใหญ่จะพบที่ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย ควาญไทยเหล่านี้เดิมเคยเป็นกรรมกรทำไม้ของ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้บ้างก็เคยเป็นคนครัวประจำหน่วยช้างมาก่อน ต่อมาจึงสมัครเป็นควาญช้าง เพราะอาชีพควาญช้างที่ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง ได้รับการบรรจุเป็นพนักงานของรัฐ ส่วนควาญกะเหรี่ยงพบตามปางช้างของเอกชนคือ ปางช้างโป่งแยงและศูนย์ฝึกช้างเผือก-ดาว ควาญกะเหรี่ยงเหล่านี้เป็นได้เพียงลูกจ้างชั่วคราว จะมาสมัครเป็นควาญก็หลังจากช่วยพ่อแม่ทำไร่-ทำนาเสร็จ ทำให้ควาญตามปางช้างเอกชนมีการสับเปลี่ยนควาญค่อนข้างบ่อย จึงมีผลต่อช้างที่เลี้ยง เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนควาญบ่อย ทำให้ช้างไม่ค่อยเชื่อฟังคำสั่งของควาญ ทำให้ควาญกะเหรี่ยงมีการลงโทษช้างค่อนข้างมาก โดยเฉพาะที่ปางช้างโป่งแยงพบมีการสับเปลี่ยนควาญช้างบ่อยครั้งมาก และมีการลงโทษช้างบ่อยและรุนแรง และอาจเนื่องมาจากการแบ่งระดับฐานะทางสังคมทั้งควาญไทยและควาญกะเหรี่ยง พบว่ากลุ่มควาญกะเหรี่ยงจะถูกกีดกันในเรื่องของชนชาติจากกลุ่มควาญไทยอย่างมาก และกลุ่มควาญไทยด้วยกันเอง ยังพบว่าการแบ่งระดับชนชั้นทางสังคมของควาญ เมื่อผู้ที่ถูกกีดกันมาก หรือไม่เป็นที่ยอมรับในกลุ่มควาญด้วยกัน ทำให้พฤติกรรมของควาญที่ได้รับความกดดันอาจปลดปล่อยโดยการลงโทษช้าง (ปรีชา, 2539)

จากการวิเคราะห์การจัดระบบของควาญ พบว่ามีผลต่อสภาพสังคมของควาญด้วย เพราะถ้าเจ้าของกิจการมีการจัดระบบควาญที่ดี มีการดูแลเอาใจใส่ช้างและควาญสม่ำเสมอ มีกฎและระเบียบที่เคร่งครัด มีผลต่อสภาพสังคมของควาญดีตามไปด้วย เช่น ที่ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยและศูนย์ฝึกช้างเผือก-ดาว มีการจัดระบบควาญที่ดีมีผลต่อสุขภาพจิตของควาญและช้างดีตามไปด้วย (สุเมทต, 2538) ต่างจากปางช้างโป่งแยง พบว่าควาญค่อนข้างอิสระ ทางเจ้าของกิจการมีการตั้งกฎและระเบียบให้ควาญปฏิบัติน้อย อาจเนื่องมาจากช้างส่วนหนึ่งเป็นช้างของควาญกะเหรี่ยงเองที่นำมาให้ปางช้างเช่าบริการนักท่องเที่ยว ทำให้การดูแลจากทางเจ้าของกิจการเป็นไปได้ยาก (อำนาจ, 2538)

ควาญไทยมีความรู้ความสามารถในการเลี้ยงและปฏิบัติต่อช้างได้ดีกว่าควาญกะเหรี่ยง อาจเนื่องมาจากลักษณะนิสัยของกลุ่มชนที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะกล่าวว่าเป็นการถ่ายทอดพันธุกรรม โดยที่ควบคุมลักษณะนิสัย สัญชาตญาณ นอกเหนือจากการที่ควาญต้องอาศัยการเรียนรู้ด้วยตัวเอง และการสั่งสมประสบการณ์ของแต่ละบุคคล อีกทั้งปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมและสภาพทางด้าน

สังคมในกลุ่มของควาญกะเหรี่ยงและควาญไทยต่างกัน จึงมีส่วนที่จะทำให้ผลของการเลี้ยงและการปฏิบัติต่อช้างต่างกันไปด้วย เพราะควาญไทยส่วนใหญ่มีโอกาสได้เรียนหนังสือมากกว่ากลุ่มควาญกะเหรี่ยง ทำให้มีโอกาสที่จะรับฟังข่าวสารจากสื่อทุกประเภท เช่น หนังสือต่างๆ วิทยุ โทรทัศน์ และนอกเหนือจากนี้กลุ่มควาญไทย ยังสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มควาญด้วยกันเองและหน่วยงานที่กลุ่มควาญไทยทำงานอยู่ ตลอดจนสามารถรับคำแนะนำการดูแลรักษาช้างได้อย่างถูกต้องจากสัตวแพทย์ที่ดูแลรักษาสุขภาพโดยตรง ซึ่งต่างจากกลุ่มควาญกะเหรี่ยงกล่าวคือ ชาวกะเหรี่ยงที่ยังมีการเลี้ยงช้างในหมู่บ้านของตนเองมีการศึกษาน้อยมาก พระราชบัญญัติการศึกษาไม่สามารถที่จะไปบังคับชนกลุ่มนี้ได้ (อุพามา, 2532) อีกทั้งการรับฟังข่าวสารจากสื่อต่างๆ มีโอกาสน้อยมาก ทำให้ควาญกะเหรี่ยงและชาวกะเหรี่ยงมีการพัฒนาทางด้านชีวิตและสังคมสิ่งแวดล้อมต่างๆ ช้ากว่ากลุ่มควาญไทยมาก

จากการวิเคราะห์ทาง motivation ของการทำงานของควาญกะเหรี่ยงและไทยในแต่ละสถานที่ในแง่ของอายุ พบว่าควาญไทยมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าควาญกะเหรี่ยง ควาญไทยส่วนใหญ่เดิมเคยเป็นคนงานทำไม้ คนคร่ำมาก่อนพอมีประสบการณ์ในการเลี้ยงและคุ้นเคยกับช้างจึงได้รับพิจารณาให้มาเป็นควาญช้าง ซึ่งต้องอยู่ในตำแหน่งควาญดินหรือผู้ช่วยควาญก่อน จึงได้รับการพิจารณาจากหัวหน้าควาญให้เลื่อนมาเป็นควาญคอ (ศรีคำ, 2538) ส่วนควาญกะเหรี่ยงอายุน้อยอยู่ในช่วงวัยรุ่นได้รับการชักชวนจากเพื่อนซึ่งเคยมาเป็นควาญช้างตามสถานที่ต่างๆ ทำให้กะเหรี่ยงเหล่านี้ มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่าควาญไทย ทำให้มีความคุ้นเคยผูกพันกับช้างนั้นน้อย แต่ควาญกะเหรี่ยงสามารถที่จะขึ้นและสื่อสารกับช้างได้ เพราะกะเหรี่ยงเหล่านี้ส่วนใหญ่อาศัยช้างของญาติพี่น้องเลี้ยงไว้ใช้แรงงาน กะเหรี่ยงเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากหมู่บ้านวัดจันทร์ หมู่บ้านแม่สะตือ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งหมู่บ้านกะเหรี่ยงนี้มีช้างเลี้ยงไว้เหมือนวัว-ควาย (จอห์น, เกลิมพล, วินัย, 2537-2538) เงินเดือนหรือค่าตอบแทนของควาญไทยก็สูงกว่าควาญกะเหรี่ยง เพราะควาญไทยส่วนใหญ่เป็นพนักงานของรัฐวิสาหกิจ มีเงินเดือนสูงตามอัตราของรัฐและควาญไทยที่พบตามปางช้างเอกชน ส่วนใหญ่อยู่ในตำแหน่งหัวหน้าควาญและมีประสบการณ์ในการทำงานมานาน ทำให้มีรายได้ที่มากกว่าควาญกะเหรี่ยง ควาญไทยส่วนใหญ่มีมนุษยสัมพันธ์ดีกว่าควาญกะเหรี่ยง อาจเนื่องจากควาญไทยไม่มีปัญหาในด้านการสื่อสารกับผู้สัมภาษณ์ ซึ่งต่างจากควาญกะเหรี่ยงส่วนใหญ่จะค่อนข้างขี้อายและพูดน้อย อาจเนื่องมาจากกระหว่างพูดคุยกับผู้สัมภาษณ์ ควาญกะเหรี่ยงส่วนใหญ่เข้าใจภาษาไทยได้ไม่

ค้อยคีนัก ทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสารระหว่างผู้สัมภาษณ์เป็นผู้หญิงและอายุค่อนข้างห่างกันไม่มาก ทำให้ความอึดอัดเกร็งเหล่านี้เกิดการเงินอาย จึงเป็นปัญหาในการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความอึดอัดเกร็ง

ส่วนการศึกษาในเรื่องของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณี ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงและไทย พบว่าความอึดอัดเกร็งที่ทำการวิจัยอาศัยอยู่ในแนวเทือกเขา จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดแม่ฮ่องสอน กะเหรี่ยงเหล่านี้จะติดต่อกับและใกล้ชิดกับคนพื้นล่าง (คนพื้นเมือง) ในบริเวณนั้น มีการดำรงชีวิต การยึดถือประเพณีแบบแผนเก่าๆ อยู่บ้าง (อุพาณา, 2532) ประเพณีบางอย่างก็ไม่เคร่งครัดและเริ่มหย่อนยานไปตามกาลเวลา คนกะเหรี่ยงนับถือผีเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นความเชื่อและมีความกลัวทางไสยศาสตร์มาก เช่น ใครเจ็บไข้ได้ป่วยก็มาหามู ไร่ เพื่อเซ่นไหว้ผี เป็นต้น (สังคีต, 2526) กะเหรี่ยงบางพวกตั้งศาลพระภูมิเอาไว้สักการบูชา เหมือนกับคนไทยที่นับถือพระภูมิเจ้าที่ และจะทำการเซ่นไหว้ผีตามฤดูกาล มักเป็นเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตทางเกษตร วันขึ้นปีใหม่และวันแต่งงาน กะเหรี่ยงยังยึดถือระบบอาวุโสปฏิบัติสืบมา ผู้เฒ่าเฒ่าผู้ใหญ่ ลูกหลานกราบไหว้บรรพชน ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธและคริสต์ เนื่องจากได้รับอิทธิพลทั้งชาวไทยและพม่า (เสรี, 2506)

ดังนั้นในการศึกษาพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งข้างและคาถาโดยหมอความอึดอัดเกร็งและหมอคาถาไทย จึงพบว่ามีจุดประสงค์ในการทำพิธีเหมือนกันแต่แตกต่างกันที่รายละเอียดและขั้นตอนในการประกอบพิธี ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับการถ่ายทอดวิชาที่หมอความอึดอัดเกร็งแต่ละคนได้ร่ำเรียนมา ทั้งคนไทยและกะเหรี่ยงต่างมีความเชื่อถือทางไสยศาสตร์ เพื่อก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิต (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูลำปาง, 2535) การเลือนไหลของวัฒนธรรมไปมาระหว่างกลุ่มชนที่ติดต่อกัน ย่อมเป็นไปได้ ซึ่งจะเห็นได้จากคำสั่งที่ใช้กับข้างอีกแง่มุมหนึ่งด้วย

ปัญหาของข้างเลี้ยงในปัจจุบัน

ข้างเลี้ยงในปัจจุบันเกิดปัญหาการขาดแคลนแหล่งอาหาร ในขณะที่ปัจจุบันมีการแข่งขันกรรมสิทธิ์ที่ดินกันมาก ทำให้ที่ดินสาธารณะที่เคยเป็นแหล่งอาหารของข้าง ถูกยึดครองโดยผู้ที่ได้เปรียบทางสังคมและข้างเลี้ยงส่วนใหญ่อยู่ในความครอบครองของเอกชน ทำให้ยากต่อการจัดการ โดยเฉพาะด้านการขยายพันธุ์ เพราะข้างอยู่กระจ่ายกันไปและไม่สามารถนำมาผสมพันธุ์กันได้ และ

เนื่องจากเจ้าของไม่นิยมให้ช้างของตนเองตั้งท้องและเลี้ยงดูลูกอ่อน เพราะทำให้เจ้าของขาดรายได้ รวมถึงปัญหาการยกเลิกสัมปทานป่าไม้ โดยไม่ได้เตรียมทางออกที่ดีไว้ ทำให้ช้างเลี้ยง จำนวนร้อยละ 70 ต้องว่างงาน และตกเป็นภาระหนักแก่ผู้เลี้ยง ทำให้การบำรุงเลี้ยงดูช้างมีน้อยไปน้อย อีกทั้ง ปัญหาในท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศยังประสบปัญหาการขาดแคลนสัตว์แพทย์ที่มีทักษะในการดูแล ช้างโดยตรง จึงมักประสบปัญหาต่างๆ ในการช่วยเหลือและขาดการส่งเสริมรายได้ที่ดีให้กับครอบครัวควาญช้าง